

Дзюба Т.А.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЕКТ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ

Досліджено основні підходи до визначення понять «інвестиційний проект», «іноземні інвестиції», а також визначено сутність категорії «інвестиційний проект із залученням іноземних інвестицій». Обґрунтовано необхідність і умови створення та реалізації інвестиційних проектів із залученням іноземних інвестицій для вітчизняних підприємств в умовах сьогодення. Визначено нормативні акти, що регулюють інвестиційну діяльність та закордонне інвестування в Україні, а також вказано на основні прогалини законодавчої бази, що стримують реалізацію інвестиційних проектів із залученням іноземних інвестицій як з боку вітчизняних промислових підприємств, так і з боку іноземних інвесторів.

Ключові слова: *інвестиційний проект, іноземні інвестиції, іноземні інвестори, промислове підприємство.*

Постановка проблеми. Передумовою для формування інвестиційної привабливості на промисловому підприємстві та підвищення інвестиційного потенціалу є сприятливий інвестиційний клімат в країні, поглиблення сегментації інвестиційного ринку, розширення кола інвестиційних партнерів, що допомагає підприємству забезпечувати високі темпи економічного розвитку, виробляти конкурентоспроможну продукцію та приймати важливі стратегічні та оперативні інвестиційні рішення.

Важливого значення при цьому набуває адекватна оцінка стану і прогнозування розвитку інвестиційного ринку та інвестиційної привабливості об'єктів, у які вкладаються кошти, а також вміння вигідно їх розміщувати. Вирішення цих завдань неможливе без здійснення інвестиційних вкладень суб'єктами господарювання. У цьому аспекті неабияку роль відіграють іноземні інвестиції, які належать до зовнішніх джерел фінансування інвестиційних проектів підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сьогодні досить актуальним питанням є створення на підприємстві ефективних механізмів реалізації інвестиційних проектів, у межах яких можливим є підвищення інвестиційного потенціалу від формування інвестиційних ресурсів до оцінки економічної ефективності інвестиційного проекту. Дослідженню цих проблем присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких провідне місце займають такі: О.Г. Чумаченко, Д.М. Черваньов, О.С. Федонін, Г.О. Бардиш, І.О. Бланк, Н.С. Краснокутська, Є.В. Лапін, Ю.В. Литюга, В.М. Гриньова, Б.А. Колтинюк, А.А. Пересада, В.Г. Федоренко, Б.М. Щукін та інші. Разом з тим можна виділити як вітчизняних, так і зарубіжних учених, котрі займалися питаннями визначення природи такого багатогранного поняття, як іноземні інвестиції, а особливо аналізом мотивації підприємств до залучення іноземних інвестицій. Серед них можна виділити таких: С.К. Реверчук, Н.Й. Реверчук, І.Г. Скоморович, Ю.Г. Козак, М.М. Леус, А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та багато інших.

Водночас питання щодо сутності іноземних інвестицій та їх ролі у здійсненні інвестиційних проектів на підприємствах не втрачають актуальності, оскільки їх дослідження та належне обґрунтування є необхідним для ефективного використання інвести-

ційного потенціалу підприємства, який надає можливість створювати додаткові інвестиційні можливості, формувати механізми реалізації інвестиційних проектів із залученням іноземних інвестицій.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сутності інвестиційного проекту із залученням іноземних інвестицій як дійового механізму підвищення інвестиційного потенціалу підприємства, у якому зосереджено як стратегічне планування інвестиційної діяльності, так і практична реалізація оперативного управління нею.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Європейський досвід свідчить, що інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій сприяють подоланню просторових розривів, що існують між виробництвом і споживанням. Спершу зазначимо, що основними нормативними актами України, які регулюють інвестиційну діяльність, є Закон України «Про інвестиційну діяльність» [1], який у загальному вигляді визначає правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України, Закон України «Про режим іноземного інвестування» [2], який регламентує процес саме іноземного інвестування в Україні, а також Закон України «Про захист іноземних інвестицій» [3], який визначає особливості режиму іноземних інвестицій на території України.

Разом з тим, з метою поглиблення результатів дослідження доцільно навести наукові позиції щодо змісту дефініції «інвестиційний проект». Загалом різноманітність тлумачень поняття «проект», у тому числі й «інвестиційний проект» свідчить про неоднозначність підходів авторів щодо його трактування. Так, сформуване у 1987 р. Інститутом управління проектами у США визначення було таке: «Проект є свого роду завданням із певними вихідними даними та бажаним результатом, які визначають спосіб його вирішення». При цьому досить важливим є вирішення засобів реалізації проекту. В економічній літературі зустрічаються кілька визначень поняття «проект», який: є взаємодією певних елементів та зв'язків між ними, що забезпечує досягнення поставленої мети; є сукупністю взаємопов'язаних заходів, що розробляються для досягнення поставлених цілей протягом певного періоду при встановлених ресурсних обмеженнях; містить поставлену проблему, засоби її реалізації і отримані внаслідок цього результати (методичні матеріали Всесвітнього банку) [4, с. 105].

Для того, щоб більш детально дослідити багатоаспектність та багатофункціональність поняття «інвестиційний проект», розглянемо погляди вчених

© Дзюба Тетяна Анатоліївна, здобувач кафедри міжнародних економічних відносин Хмельницького національного університету, e-mail: iryska_87@ukr.net

щодо цього поняття конкретніше. На думку авторів [5, с. 26] інвестиційний проект є системою організаційно-правових та розрахунково-фінансових документів, що є необхідними для реалізації завдань щодо впровадження різних форм реального інвестування. Б.М. Щукін визначає інвестиційний проект у двох аспектах: як документ, і як чітко визначені дії інвестора з приводу реалізації своїх інвестиційних намірів. За відсутності проекту не виникає необхідності проводити переговори з приводу ухвалення рішення між інвестором, його партнерами та майбутніми кредиторами. Без наявності інвестованого проекту на етапі реалізації процесу інвестування координація зусиль учасників проекту виявиться неефективною [6, с. 9].

Водночас існує група авторів, котрі вважають, що розробка інвестиційного проекту є основою передінвестиційної стадії процесу інвестування. Зокрема, В.В. Бочаров в інвестиційному проекті вбачає основний документ, який визначає необхідність вкладання реальних інвестицій, та в якому у загальноприйнятій послідовності розділів викладені характерні риси проекту та фінансові показники, що пов'язані з його реалізацією [7, с. 52]. На думку Г.О. Бардиша, інвестиційний проект промислового підприємства або організації, виробничої потужності, об'єкта чи комплексу є повним комплектом організаційно-технічних і фінансово-економічних документів та заходів, спрямованих на досягнення поставленої мети [8, с. 68]. Разом з тим І.О. Бланк вважає, що залежно від видів інвестиційних проектів здійснюється і диференціація вимог до їх розробки [9, с. 227].

Отже нашим завданням є дослідження сутності інвестиційного проекту із залученням іноземних інвестицій, який, на нашу думку, варто визначати як основний документ, зумовлений необхідністю вкладення іноземних інвестицій, та в якому у визначеній послідовності його розділів подані основні характеристики проекту і фінансові показники, пов'язані з його реалізацією. Це дає змогу підприємству та іноземному інвестору у достатній мірі оцінити його та обґрунтувати доцільність здійснення конкретних реальних інвестицій, а також врахувати інтереси обидвох учасників.

У цьому аспекті залишається недослідженим та недостатньо обґрунтованим поняття «іноземні інвестиції». У загальному трактуванні іноземні інвестиції являють собою інвестицію, що викликає тривалий інтерес до підприємства, яке діє за межами економіки інвестора. Водночас, згідно з методологією МВФ іноземні інвестиції – це закордонні інвестиції, величиною у понад як 10% статутного капіталу, що дає зацікавленому партнеру право на участь в управлінні підприємством. Таким чином наукові думки щодо трактування цієї категорії різняться своєю багатоаспектністю та неоднозначністю.

Законом України «Про режим іноземного інвестування» [2] іноземні інвестиції визначаються як цінності, якікладають іноземні інвестори в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до чинного законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

М.М. Леус [10] пропонує визначати це поняття як вкладення іноземних інвесторів у передбачених законом формах у підприємства (організації) будь-якої організаційно-правової форми, іноземна інвестиція в

статутному фонді яких, за його наявності, становить не менше 10% з метою отримання прибутку або досягнення корисного результату економічної діяльності. Водночас Ю.Г. Козак [11] вбачає в іноземних інвестиціях реальні інвестиції, які, на відміну від портфельних, не є чисто фінансовими актами, вираженими в національній валюті. При цьому науковці наводять класичний варіант виокремлення іноземних інвестицій за класифікаційною ознакою «форма власності». У свою чергу, колектив вітчизняних вчених, очолений професором А.М. Поддєрьогіним, [12] пропонує іноземні інвестиції розглядати з позиції місцезнаходження інвесторів. На їх погляд дефініція «іноземні інвестиції» – це вкладення коштів іноземних громадян, юридичних осіб і держави в об'єкти відповідної країни. О.Д. Вовчак [13] це поняття трактує як основну форму експорту приватного капіталу, що забезпечує встановлення ефективного контролю і надає право безпосереднього розпорядження закордонною компанією. Про встановлення контролю з боку іноземного інвестора над вітчизняним підприємством наголошується і групою авторів [14], які розглядають іноземні інвестиції як капіталовкладення за кордоном.

На наш погляд створення інвестиційних проектів із залученням іноземних інвестицій повинне переслідувати цілі, що будуть вигідними для обидвох учасників. Ми вважаємо, що ці проекти можуть створюватись з метою досягнення таких цілей: подолання жорсткої конкуренції на світових ринках та об'єднання ресурсів для проведення спільних науково-дослідницьких чи науково-виробничих проектів, контроль з боку іноземного інвестора за національним підприємством, отримання підприємницького прибутку чи досягнення соціального ефекту, зменшення ризиків підприємницької діяльності, розширення капіталізації материнських компаній, диверсифікація капіталовкладень, захист своїх політичних, економічних чи соціальних інтересів.

У свою чергу реалізація інвестиційних проектів із залученням іноземних інвестицій спрямована на вирішення таких завдань [15, 16]: стимулювання приросту обсягів виробленої продукції, розвиток та підтримка господарських зв'язків між обидвома партнерами; створення й ефективний розвиток соціально-економічної інфраструктури у країнах; підвищення ефективності використання виробничої та соціальної бази вітчизняних підприємств та іноземних компаній; підвищення ефективності належного використання наявних ресурсів на вітчизняних підприємствах; вирішення проблем розвитку співпраці на основі спільних зусиль; активізація інтеграційних процесів на мезо- та мікрорівнях.

Незважаючи на безліч переваг від реалізації інвестиційних проектів за участю іноземних інвестицій, їх здійснення пов'язане з певним ризиком для іноземного інвестора. Можливість ризиків, які часто називаються «некомерційними», збільшується при політичній та економічній нестабільності в країні, що приймає інвестиції, при виникненні воєнних конфліктів, уведенні надзвичайного стану. Це загострює питання щодо гарантій і викликає необхідність встановлення певних гарантій як у внутрішньому законодавстві, так і в міжнародних угодах.

Варто зазначити, що в Україні практично немає цілеспрямованої стратегії щодо стимулювання ство-

рення інвестиційних проектів за участю іноземних інвестицій [17]. Також є недоліки в Законі України «Про режим іноземного інвестування», оскільки в ньому відсутні будь-які конкретні положення: щодо найважливіших об'єктів регулювання, пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери й території, що стримує розв'язання проблем пільгового режиму інвестування; про кваліфікаційний мінімум іноземних інвестицій, що вкрай необхідні для системи іноземного інвестування та реалізації інвестиційних проектів за участю такої системи.

Ще одним недоліком законодавчої бази іноземного інвестування є те, що порядок переказу прибутків, доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій, визначається тільки Національним банком України, а відповідного законодавчого акта Верховної Ради України не прийнято [18]. Законодавча база процесу іноземного інвестування повинна охоплювати всі аспекти цієї багатогранної діяльності. Водночас місцеві державні адміністрації зобов'язані сприяти створенню підприємствами інвестиційних проектів з іноземними інвестиціями, а також зобов'язані вносити пропозиції

щодо залучення іноземних інвестицій у економічний розвиток регіонів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Створення інвестиційних проектів за участю іноземних інвестицій на промислових підприємствах в Україні є актуальним і перспективним для накопичення фінансових ресурсів з метою їх подальшого інвестування. Це передбачає обмін технологіями та досвідом, стимулюючи процес виробництва та створюючи конкурентоспроможну продукцію, здатну користуватися попитом на міжнародних ринках.

Капіталовкладення іноземних інвесторів здатні компенсувати нестачу внутрішніх ресурсів підприємства і забезпечити йому значні економічні вигоди. Отже створення інвестиційних проектів за участю іноземних інвестицій є джерелом ефективного розвитку вітчизняних підприємств за умов недостатнього обсягу власних коштів для реалізації інвестиційного проекту. Тому у подальшу перспективу наших досліджень входить формування ефективної системи реалізації інвестиційних проектів за участю іноземних інвестицій як основи підвищення інвестиційного потенціалу підприємства.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991р. № 1560-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – С. 646.
2. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 19. – С. 80.
3. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10.09.1991 р. № 1540а ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 46. – С. 616.
4. Подшиваленко Г. П. Инвестиционная деятельность : учебн. пособ. / Н.В. Киселева, Т. В. Боровикова, Г. В. Захарова и др.; под ред. Г.П. Подшиваленко, Н. В. Киселевой. – [2-е изд., стер.]. – М.: Кнорус, 2006. – 432 с.
5. Кныш М.И. Стратегическое планирование инвестиционной деятельности: учеб. пособ. / М.И. Кныш, Б.А. Перекаатов, Ю.П. Тютиков. – СПб.: Изд. дом «Бизнес-Пресса», 1998. – 316 с.
6. Щукін Б. М. Інвестування: курс лекцій / Б. М. Щукін. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.
7. Бочаров В.В. Инвестиции: учебн. для вузов (2-е изд.) / В. В. Бочаров. – СПб.: Питер, 2009. – 384 с.
8. Бардиш Г.О. Проектне фінансування : підруч. (2-ге вид.) / Г. О. Бардиш. – К.: Алерта, 2008. – 463 с.
9. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: учебн. курс / И. А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2001. – 448 с.
10. Леус М.М. Суть та класифікація іноземних інвестицій / М.М. Леус [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
11. Козак Ю.Г. Міжнародна економіка: навч. посіб. / Ю.Г. Козак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws>
12. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент: підруч. / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.
13. Вовчак О.Д. Інвестування: навч. посіб. / О.Д. Вовчак. – Львів: Новий Світ. – 2000, 2007. – 544 с.
14. Реверчук С.К. Инвестология: наука про інвестування: навч. посіб. / С.К. Реверчук, Н.Й. Реверчук, І.Г. Скоморович та ін.; за ред. д.е.н., проф. С.К. Реверчука. – К.: Атіка, 2001. – 264 с.
15. Герасимчук Н. Экономические и институциональные условия инвестиционной деятельности / Н. Герасимчук // Экономика Украины. – 2004. – № 12. – С. 3–12.
16. Гитман Л. Дж. Основы инвестирования; пер. с англ. / Л. Дж. Гитман, М.Д. Джонк. – М.: Дело, 1997. – 1008 с.
17. Балануца О. Особливості фінансово-економічного регулювання іноземних інвестицій в Україні / О. Балануца // Вища школа. – 2008. – № 12. – С. 54–61.
18. Положення про порядок здійснення в грошовій формі іноземних інвестицій в Україну та повернення іноземному інвестору його інвестицій, а також репатріації прибутків, доходів, інших коштів, одержаних від інвестиційної діяльності в Україні: Затверджено постановою Правління Національного банку України від 14 жовтня 2004р. № 482 // Все про бухгалтерський облік. – 2004. – № 1. – С. 15–16.

Одержано 15.03.2015 р.